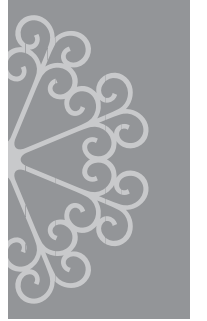

בית מדרש

434

בשבילי הפרשה

פרשת וארא תשפ"א

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD	4:49
Brooklyn, NY	4:35
Chicago, IL	4:25
Houston, Texas	5:26
Johannesburg, S. Africa	6:46
Lakewood/Deal, NJ	4:38
London, UK	4:06
Los Angeles, CA	4:49
Manchester, UK	4:05
Monsey, NY	4:34
Montreal, Quebec	4:19
Passaic, NJ	4:35
Toronto, Ontario	4:48
Yerushalayim	4:22
Zurich, Switzerland	4:44

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

וארא

תפלה במקום שיפסקוהו עוברי דרכים

כתיב כצאתי את העיר אפרוש את כפי, וע' רש"י כי העיר מלא גילולים, וצ"ב א"כ מ"ש דוקא במכת ברד. ות"י בח"ס דבאמת קשה דהרי מוטב להתפלל במקום גלולים יותר מבשר דה שמא יפסקוהו עוברי דרכים כמ"ש התרוה"ד (או"ח סוס"י צ"ד ברמ"א וע"ש במ"ב סק"ל), אלא משום ברד לא היו עוברי דרכים, ולכן דוקא בברד.

ויש להוסיף על דברי הח"ס דהרי התרוה"ד שהוא מקור הדין הביא ראיה להחמיר לכתחלה ממרע"ה, ותיקשי דהרי הוא עצמו מתיר אם יש חשש עוברי דרכים, ועכ"ל כמ"ש הח"ס דשאני מרע"ה שלא היה חשש עוברי דרכים.

וע"ש ברמ"א סוס"י צ"ד (לגירסת המ"ב) אם יכול להסתלק מן הדרך במקום שלא יפסקוהו עוברי דרכים, יסתלק שם ולא יתפלל במלון של עכ"ל, אבל אם א"א לו להסתלק מן הדרך במקום שלא יפסקוהו יתפלל במלון באיזה קרן זוית שלא יבלבלוהו בני הבית. ופ"י שם במ"ב בשם התרוה"ד דלכתחלה לא יתפלל במלון של עכ"ל שבדאי יש בו גילולים ותועבות ואין להכניס לשם דבר שבקדושה שהרי מרע"ה אמר כצאתי את העיר וכו' ולא רצה להתפלל במצרים לפי שהיתה מלאה גילולים, אבל בדיעבד מותר שהרי כל תפלתו בעיירות מלאות גילולים. (ונראה כוונתו דכל תפלתו בעיירות מלאות גילולים מהך טעמא גופא שלא יפסקוהו עוברי דרכים).

והנה בתרוה"ד משמע דלכתחלה היה ראוי שלא להתפלל אפילו בעיר שיש בה גילולים, וראייתו ממש דלא נכנס לבה"כ להתפלל, ואין האיסור דוקא בחדר או במקום שרואה הגילולים. אמנם בשו"ת משיב דבר ח"א סוס"י י' (וברכת הנצי"ב על המכילתא) כתב דאף שהעיר מלא גילולים מ"מ בביה"כ אפשר להתפלל ואף שרואים את הגילולים מותר כיון שהיא רשות אחרת ע"ש שפסק כן הלכה למעשה, אבל בברד מאיזה טעם הוצרך אפרוש כפי לשמים, והיינו בחוץ, ולכן א"א ברחוב במצרים אלא מחוץ לעיר. ולכא' דבריו דלא כתרוה"ד דמשמע דבכל גילוי אין להתפלל.

ובעיקר קו' הח"ס ע"ש משיב דבר שכתב דאף שהעיר מלא גילולים מ"מ בביה"כ אפשר להתפלל, אבל בברד מאיזה טעם הוצרך אפרוש כפי לשמים, והיינו בחוץ, ולכן א"א ברחוב במצרים אלא מחוץ לעיר.

וק' על הנצי"ב מרש"י פ' בא"ב א' ו"ל בארץ מצרים חוץ לכתוב או אינו אלא בתוך הכרך ת"ל כצאתי את העיר וכו' ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך לפי שהיתה מלאה גילולים דבר חמור כזה לא כ"ש עכ"ל. ואולי לפי הח"ס לא קשה דרך בתפילה ש חשש שיפסקוהו חוץ לעיר משא"כ כשה' מדבר אליו. אבל על הנצי"ב קשה. (שו"ר ל"ס בשם הח"ס שהק' על שאר פירושים מרש"י ה"ל, ולכן פ' כפירושו ה"ל).

הערת תגובות בלשה"ק או באנגלית יתקבלו בריצון במייל bishvileihalacha@themir.org

זכרי רבותיה

ועתה שלח העז את מקנך ואת כל אשר לך בשדה, כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה וירד עליהם הברד ומתו (ט"ט)

לפני כל המכות ציוה הקב"ה את משה שיתרה בפרעה, ובמכת ברד, ששקולה כנגד כל המגפות, הוסיף הקב"ה עצה טובה למצרים שיכניסו את הבהמות הביתה כדי שלא יפגעו. משום שאין מידת הקב"ה כמידת בשר ודם שמביא את מכתו בפתע פתאום בלי שירגיש ויתכונן הנפגע. אצל הקב"ה העונש מחושב במדויק כדי שלא יפגע שום דבר נוסף, והגזרה במכת ברד הייתה רק על היבול ולא על הבהמות.

כמו כן דרשו חז"ל על הפס' "טוב וישר ה' על כן יורה אנשים בדרך", שגם כלפי

זכרי הימים

בזכות האחדות

שנת תש"א. שלטונות יפן הח' ליטו להצטרף למלחמה העול' מית. אלפי פליטים יהודים נתיני "מדינות אויב" השוהים בקובה שביפן נחשבים כ"מסוכנים" ליפן והשלטונות מנסים כל דרך להצר את צעדיהם.

עקב כך גובר זרם הבקשות לה' גירה ל"מדינות החופש", אולם כל מדינות אלו נועלות את שער יריהן. רק אחד מכל עשרה מבקשים מקבל אשרת כניסה למדינה אחרת.

גם מעטים מבני הישיבה קיבלו "אשרה אל החופש". שני אחים קיבלו אשרה לארה"ב, 41 בחורים זכו באשרה לקנדה ועוד מספר בחורים זכו באשרה לפרגוואי שבדרום אמריקה. אולם, רוב תלמידי הישיבה נאלצו להשאר כגוף אחד בישיבה ביפן.

משהתברר הדבר ל"זוכי האשרות",

הרשעים הגדולים מדקדק הקב"ה בעונשם שלא יעבור את המידה המדויקת.

בדרך זו מראה הקב"ה את גבורותיו, עד שאפי' הרשעים שאינם עושים את רצונו נאלצים להודות בצדקתו, כמ"ש "ברוב עוזך יכחשו לך". ואפי' פרעה, כשראה עד כמה מדקדק הקב"ה במתן העונש נאלץ להודות ואמר ה' הצדיק ואני ועמי הרש"עים, ואע"פ שבפועל הכרה זו בכחש היא אצלו שהרי לא שינתה היא דבר ממעשיו הרעים, בכ"ז קיבל שכר על עצם אמירתו שנאמר "לא תתאב מצרי" ו"דור שלישי יבא להם בקהל ה'", כי עצם האמירה ה' הצדיק" מגיע עליה שכר.

ועלינו ללמוד מכך, אם על הגויים הרש"עים חס הקב"ה עד כדי כך, על אחת כמה וכמה לצדיקים מישראל שמידה טובה מרובה.

מֶרֶן הַמִּשְׁגִּיחַ הַגֵּה"צ רבי חיים זאב פינקל זצ"ל

בחרו כולם פה אחד שלא לעזוב את הישי' בה. הרצון להשאר בתוך "משפחת מיר" ספונים באהלה של תורה גרם להם לב' חזר בהמשך את חיי הסבל והנדודים לעבר הלא נודע, תחת האפשרות להגיע לחוף מבטחים בארצות החופש.

באופן דומה נהגו "אבות המשפחה" רבני הישיבה. מֶרֶן הַמִּשְׁגִּיחַ הַגֵּה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין קיבל סרטיפיקט לארץ ישראל עוד קודם לכן, בעת ששהתה הישי' בה בקידאן שבליטא. המשגיח זצ"ל דחה מיד את האפשרות הזו ובחר להישאר עם בניו תלמידי הישיבה בשנות נדודיהם.

כך נהג גם מֶרֶן רה"י הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל שקיבל אשרה לארה"ב, וראשי ועד ההצלה דחקו בו להצטרף אליהם למאמצים לקבל אשרות עבור כל בני הישיבה, ואף הקונסול האמריקאי עצמו פנה אליו בבקשה לנצל את האשרה עבורו ועבור בני משפחתו. אולם מֶרֶן זצ"ל סירב ובחר לעבור את מסע הסבל והנדודים עם בניו-תלמידי.

זהירות מכחו של הרע

פרשיות אלו של יציאת מצרים יש בהם כמה הארות שמהם נוכל ללמוד דעה להבין כמה גדול כוחו של הרע.

איתא בגמ' (סנהדרין, קיא.) "אל הקב"ה למשה חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרי כמה פעמים נגליתי לאברהם יצחק ויעקב בא-ל-שדי ולא הרהרו על מדותי ולא אמרו לי מה שמך וכו', ואתה אמרת לי מה שמך בתחילה ועכשיו אתה אומר לי והצל לא הצלת את עמך".

מבואר בדברי חז"ל אלו, שהיתה טענה כביכול על משרע"ה על מה שאמר למה הרעות. וראה במדרש (שמות רבה, וארא ו, א) "ועל דבר זה ביקשה מדת הדין לפגוע במשה, ולפי שנסתכל הקב"ה שבשביל צער ישראל דיבר כן, חזר ונהג עמו במידת רחמים".

ועוד שם במדרש, הה"ד (קהלת, ב, יב) "ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסכלות כי מה האדם שיבא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו", הפסוק הזה נאמר על שלמה ועל משה, על שלמה כיצד, ששלמה עמד והחכים על גזירתו של הקב"ה ואמר: למה אמר הקב"ה לא ירבה לו נשים, שבביל שלא יסור לבבו, אני ארבה ולבי לא יסור וכו', ולכך אמר שלמה מה שהייתי מחכים על דברי תורה והייתי מראה לעמי שאני יודע דעת התורה, אותו הדעת של הוללות וסכלות היו, למה כי מה האדם שיבוא אחר המלך את אשר כבר עשוהו", ועיי"ש.

ונוראות להתבונן, שלמה המלך ע"ה שהיה החכם מכל האדם נכשל בדבר, עד שהגדיר זאת בעצמו כסכלות והוללות כיון שבא אחר גזירת המלך. ועיי"ש עוד: "וכן במשה, לפי שכבר הודיע הקב"ה למשה שלא יניח אותם פרעה לילך, ומשה לא שמר את הדבר הזה אלא בא להתחכם על גזירתו של הקב"ה וכו', וע"ז נאמר שאותה חכמה ודעת של משה של הוללות וסכלות היו וכו'". חזינו מהכא עד היכן מגיע כח הרע, שיתכן ואף משרע"ה, אדון כל

הנביאים, יוכל ליפול ולהיכשל ח"ו בענין של הוללות וסכלות.

הסיבה והגורם לענין זה מבוארים אף הם בדברי חז"ל שם במדרש, ואף בזה נראה נפלאות, הה"ד (קהלת ז, ז) "כי העושק יהולל חכם ויאבד את לב מתנה", "אר"י בר סימון זה משה, עושק שעשקו אותו דתן ואבירם יהולל חכם עירבבו אותו וכו', אלא הם שהקניטוהו ואמרו לו ירא ד' עליכם וישפוט, ואף הוא מקפיד ואומר ומאז באתי אל פרעה וכו'". ומבואר שיתכן ואף על משה רע"ה השפיעו וערבבו את דעתו דבריהם הרעים של דתן ואבירם, ועשו עליו רושם עד שאמר "למה הריעות", ונענש משה על זה. ונפלא לראות כמה חמורה ורבה העבודה המוטלת עלינו, שיתכן ואף הגדולים ביותר יכשלו וישפיעו מדברי אחרים, [ובודאי שהיה פה מעורב אף ענין גודל אהבת משרע"ה לישראל, וכמבואר שם בלשון חז"ל "ולפי שנסתכל הקב"ה שבשביל צער ישראל דבר כן", אבל מ"מ הא מפורש שהיתה פה טענה ותביעה על משרע"ה], א"כ מה נענה אנן יתמי דיתמי, חלושים בדעת ובבינה, הלא ודאי שקרובים אנו לסכנת הכשלון בחטא, ואין לנו לסמוך על דעתנו והבנתנו, ובודאי שחייבים אנו בזהירות מתמדת ובבדיקה קפדנית על כל צעד וצעד ממעשינו שלא נכשל וניפול בידי הרע.

ובאמת שענין זה של גודל קרבת האדם לרע מגלה לנו תורה בראשית הבריאה.

חיה אמנו ע"ה, יצירת כפיו של הקב"ה, נכשלה בחטא ונתפתתה לדברי הנחש הערום שהוא היצר הרע, בדברים פשוטים שדומה שאף תינוק בבית הספר יכול לדחותם ולהבין שאין זה אלא דברי הבל, שאמר לה הנחש "כי ביום אכלכם ממנו והייתם כאלוקים", וראה בחז"ל (רש"י, בראשית, ג, ה) שאמר לה מן העץ הזה אכל וברא את העולם, וביותר יש להתעורר מחטא אדם הראשון, שעל אף כל גדלותו של אדה"ר שהיה דומה כגלגל של חמה (תנחומא,

אחרי, ב), ואיתא בחז"ל (בראשית רבה ח, י) שבעת בריאת אדם הראשון טעו מלאכים וביקשו לומר לפניו שירה, מ"מ נכשל בענין של "שמעת לקול אשתך", והלא טענה זו של שמעת בקול אשתך היא טענה אף לאנשים קטנים כמונו, עאכ"כ גבי אדם הראשון, חזינו שניתן באדם כח נוסף של התפתות מדברי האשה, ואף לאדה"ר היה קשה לנצח ולגבור על הכח הנזכר.

וכן יש לראות גבי חטא העגל, שעמדו ישראל במדרגה עליונה כ"כ, שהרי בקריעת ים סוף נאמר "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי במראה הנבואה" (רש"י שמות, טו, ב), עאכ"כ לאחר מעמד הר סיני, שנתעלו יותר עד שפסקה מהם זוהמתו של נחש והגיעו למדרגת אדם הראשון קודם החטא, ומ"מ נכשלו בעגל.

ויסוד החטא בעגל היה כדמפורש בכתוב "ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא" (שמות לג, ה), והיינו שלמרות כל גדלותם לא נאבדה מאתם המידה הרעה של קשיות עורף, ואף שפנים בפנים דיבר ד' אתם, מ"מ המידה לא נעלמה, ומדה זו כוחה רב ל"כ עד שהחטיאה את דור המדבר והביאה אותם שנית לזוהמתו של נחש.

ומעתה פשוט כמה קרובים אנו לרע, ואילו אנו איננו יודעים זאת כלל וסבורים אנו שכל מעשינו כשרים וישרים. וראה ברמב"ן (דברים, ואתחנן ד, ט) שכתב שמעמד הר סיני ביטל כל הספיקות באמונה, ולאחר ל"ז אמר הקב"ה עתה נראה אם תעבדו את ד', והיינו אף לאחר ברור כל הספיקות יתכן וכשל בחטא, כי כח הרע גדול מאוד, ותמיד עומד בסכנה תמידית, וכדחזינו שמשרע"ה נכשל עבור שמיעת דברי דתן ואבירם, עאכ"כ אנו חייבים להיזהר מאוד שלא לשמוע דברי חטא וכפירה, שבודאי מסוגלים להשפיע עלינו ולהורידנו עד לחטא ממש, וכ"ז נכלל במה שנתבאר בדברי החוה"ל "למדו הרע תחילה להבדל ממנו".

The Path to Unburdening Yourself

Harav Hagaon Binyamin Cohen shlita

At the beginning of the *parashah*, Hakadosh Baruch Hu instructs Moshe Rabbeinu to go to Klal Yisrael and tell them: והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי; והבאתי. Moshe told this to Klal Yisrael, but they didn't listen, as the Torah continues: ונדבר משה בן אל בןי ישראל ולא שמעו אל משה מקצור רוח ומעבדה קשה. Then, the Torah says, Hakadosh Baruch Hu told Moshe Rabbeinu to go to Pharaoh and tell him to send Klal Yisrael out of Mitzrayim, and Moshe Rabbeinu answered, "I just spoke to Klal Yisrael and they didn't listen to me, so how will Pharaoh listen: הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה? Rashi comments that this is one of the ten instances of *kal v'chomer* that appear in the Torah: If Klal Yisrael — the *kal* — won't listen to me, then certainly Pharaoh will not listen to me!

The *Sifsei Chachamim* cites the well-known question of the Re'em, R' Eliyahu Mizrachi, who points out the logical problem with this *kal v'chomer*: The *passuk* tells us clearly why Klal Yisrael did not listen to Moshe Rabbeinu — it was because they suffered from *kotzer ruach* and *avodah kashah*. Regarding *kotzer ruach*, Rashi explains: כל מי שהוא מיצר, רוחו ונשימתו: קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. A person who is suffering is typically short of breath, which renders him unable to listen to *dvar Hashem*. But Pharaoh was a king — he had no difficulties, and therefore no reason not to listen to Moshe Rabbeinu.

There was a very specific reason, then, why Klal Yisrael didn't listen to Moshe Rabbeinu, but Pharaoh had no reason not to listen to him. So where's the *kal v'chomer*?

The Mizrachi answers that when Moshe Rabbeinu conveyed to Klal Yisrael the *nevuah* of: והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי, והבאתי, he didn't realize that they didn't listen to him because they were suffering from shortness of breath and hard labor. Therefore, according to Moshe Rabbeinu's understanding, there was a perfectly logical *kal v'chomer* — if Klal Yisrael didn't listen, then certainly Pharaoh won't — but in reality there was no *kal v'chomer*.

When There's Room in the Heart...

The *baalei mussar* suggest a different approach. When the Torah says: וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה, it doesn't mean that they didn't hear Moshe. They weren't deaf; they heard his words. "They didn't hear" means, as the Sforno says, that they didn't incline their hearts to contemplate and believe *dvar Hashem*. Because they suffered from shortness of breath and hard labor, and led difficult, painful lives, they lacked the motivation to look into the matter and internalize the *dvar Hashem*. In this vein, the *Mesilas Yesharim* states (ch. 2) that Pharaoh's strategy was to keep Klal Yisrael so busy working that they wouldn't be able to plot how to overthrow him, as he said: תִּכְבַּד הָעֵבֶדָה עַל הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ בָהּ וְאֵל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי שָׂקָר. In other words, a person who's very busy and overwhelmed lacks the desire and the ability to think and strategize.

This is why Klal Yisrael weren't able to listen to Moshe Rabbeinu. But there's another reason why a person might not be able to contemplate or listen to the *dvar Hashem*, and that's if he's immersed in fulfilling his own desires and sidetracked by conceit and other bad *middos*. Accordingly, explain the *baalei mussar*, the *kal v'chomer* is that if Klal Yisrael were unable to internalize the *dvar Hashem* because of their hard labor, then certainly Pharaoh, who is immersed in his own *taavah* and *gaavah*, would not have the ability or the desire to heed the *dvar Hashem*.

What emerges, then, is that when a person doesn't listen to and doesn't believe in *dvar Hashem*, it's not because logically he doesn't accept it — it's because he doesn't have the will and the desire to look into it and believe it.

Twice a day, in Krias Shema, we remind ourselves of the Torah's warning not to stray after our hearts: וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם. Chazal expound the words וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם as a reference to *miyנות*, *apikorsus*. Yet we know that *apikorsus* is not in the heart, it's in the mind! So why doesn't the Torah caution us not to stray after our minds? The answer is that the heart doesn't allow the person to contemplate, to believe,

Torah Creates Headspace

Is there an *eitzah* for a person who finds himself in a situation of *kotzer ruach* — overwhelmed, burdened with life?

The Ohr Hachaim Hakadosh in this week's *parashah* gives us the *eitzah*. He writes: אולי כי לצד שלא היו בני תורה לא שמעו, ולזה יקרא קוצר רוח כי אדם התורה מרחבת לבו של אדם. The reason a person reaches a situation of *kotzer ruach* is because he's not *mekabel Torah*. Had they been *bnei Torah*, they would have been able to contemplate, understand, and accept the *dvar Hashem*, because the Torah broadens a person's heart, even if he's short of breath and overwhelmed and doesn't have the ability to accept more in his life. Torah gives a person much more headspace, enabling him to choose good and preventing the *yetzer hara* from dominating him; he's able to recognize what's the right thing to do and to work on doing it, without becoming overwhelmed. Indeed, the Mishnah (*Avos* 6:2) teaches: שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה — as soon as a person learns Torah he becomes a free man.

People who feel overwhelmed and stressed with their daily schedule should try to add another *shiur*, or a *chavrusa*, to their schedule and incorporate more *limud haTorah*. Those who do this see the tremendous power of Torah to remove the *kotzer ruach* and eliminate stress, because the Torah affords a person *harchavas hadaas*, helping him to become a better *oveid Hashem* and a better *ben Torah*.

We should all be *zocheh* to grow and continue in our *avodas Hashem* and *limud haTorah*.

Gut Shabbos.

to understand. Indeed, we see that although Pharaoh witnessed all the *makkos* and the tremendous *nissim* that Hashem performed before his eyes, he was unaffected by them — because if the heart is not there, the person can't understand *dvar Hashem*.

At the end of the *parashah*, regarding Makkas Barad, the Torah says that those who had *yiras Shomayim* brought their animals inside and those who didn't care to listen to the *dvar Hashem* left their animals out in the field: הִירָא אֶת דְּבַר ה' מֵעֲבָדֵי פֶרְעָה הִנִּיס אֶת עֲבָדָיו וְאֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבָּתִּים וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְבוֹ אֶל דְּבַר ה' וַיַּעֲזֹב אֶת עֲבָדָיו וְאֶת מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה. The *Targum Yonasan ben Uziel* says that הִירָא אֶת דְּבַר ה' is a reference to Iyov, who brought in his animals, and וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְבוֹ is a reference to Bilam Harasha. Bilam, we know, merited *nevuah*, and the Rambam says that in order to merit *nevuah* a person must first achieve all the levels of *chochmah*. Bilam must have been a very smart man, then. So didn't he realize, after experiencing seven *makkos* already, that he was going to lose all his animals? Such a smart man should have realized such a thing.

The answer is found in the words: וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְבוֹ — he was missing the *lev*, the *ratzon*. Without the heart, without the desire to contemplate and believe, a person won't be able to accept the *dvar Hashem*. Only someone who has *yiras Shomayim* — הִירָא אֶת דְּבַר ה' — and is prepared to submit himself to listen to Hashem, is able to accept Hashem's word, and only those people brought in their animals.